

Şiirsel Bir Savaş: Anzak Günlüklerindeki Şiirlerde Gelibolu Muharebeleri*

Mehmet Ali ÇELİKEL**

Öz

Birinci Dünya Savaşında, Çanakkale Boğazı'nda Türk ve Britanya orduları arasında sekiz ay süren çarpışmalar boyunca, Anzak birlikleri olarak bilinen, Avustralya ve Yeni Zelanda birlikleri Gelibolu'da karargâh kurmuşlardır. Anzak askerler tarihi kişisel olarak tanıklık ederek günlükler tutmuşlar ve mektuplar yazmışlardır. 1915'teki Gelibolu muharebeleri sırasında tutulan Anzak günlükleri yalnızca ikincil tarihsel kaynaklar değildir. Aynı zamanda kendilerini şiirle ifade ederek rahatlatmak isteyen askerler anılarını da kayda geçirmektedir. Kimi Anzak askerleri günlüklerinde şiirler de yazmışlar ve savaşın zorlukları ve acılarına şiirin lirizmiyle katlanmaya çalışmışlardır. Bu şiirler yalnızca tarihsel gerçeklerin yansımaları değil, savaşın acı betimlemeleri olarak da karşımıza çıkmaktadırlar.

Bu makale Anzak askerlerin günlüklerindeki şiirlerde savaşın bireyler üzerindeki etkilerini incelemektedir. Günlüklerdeki şiirler tarihsel kaynaklar olarak değil, tarihi şiirin bir malzemesi olarak kullanan metinler olarak okunmaktadır. Çalışmada tarihsel olayların şiir yazımının ardındaki ana etken olmadığı, tersine şiirin temel kaynaklarından biri olduğu da vurgulanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Tarih, şiirsellik, Çanakkale Savaşları, günlük yazımı.

A Lyrical War: The Gallipoli Campaign through Poetry in Anzac Diaries

Abstract

During the First World War, Dardanelles witnessed fierce clashes between the British and Turkish forces. This eight-month-war caused the settlement of Australian and New Zealand Army Corps known as Anzacs in Gallipoli. Anzac soldiers kept diaries and wrote letters bearing individual observation. Anzac officers wrote poems in their diaries to cope with the violence of war using the lyricism of poetry. Their poems remain as lyrical reflections of reality and as painful portrayals of war.

* Bu çalışma, 113K105 nolu, "Düşmanlıktan Kalıcı Dostluğa: Türk ve Anzak Askerlerinin Günlüklerinden ve Anlatılarından Kültürel Yansımalar" başlıklı TÜBİTAK Projesi desteği ile gerçekleştirilmiştir.

** Prof. Dr. Mehmet Ali Çelikel Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü. macelikel@pau.edu.tr

This paper reads poems in these diaries to analyse the emotional effects of war on individuals. The diaries will be read not as the sources of historical information but as the texts that use history as material for poetry. The paper also questions if individual observations change the perception of official history that does not become the main impulse behind the writing of poetry but turns merely into one of its sources.

Keywords: *History, lyricism, Gallipoli Campaign, diary keeping.*

Tarih boyunca yaşanan her savaşın ardından, o savaşa ilişkin savaş şiirleri yazılmıştır. Bu çalışma Gelibolu Muharebeleri boyunca, Anzak askerlerinin günlüklerinde yazılan savaş şiirlerini inceleme amacı taşımaktadır¹. Çalışmanın amacı ilk bakışta savaş şiirleri yazmış ünlü şairlerin şiirlerinin inceleneceği izlenimini uyandırsa da, bu kapsamda tanınmamış şairler bulunmaktadır. Bu tanınmamış şairlerin pek çoğu aslında şair olmayan, savaş sırasında tuttıkları günlüklere şiirler yazan askerlerden oluşmaktadır. 1914 ve 1918 yılları arasında süren Birinci Dünya Savaşı boyunca dünya, tarihinin en tahrip edici, en acı dönemlerinden birini yaşadı. On yedi milyonun üzerinde insanın hayatını kaybettiği bu savaş, dünyanın pek çok bölgesinde göğüs göğüse şiddetli çatışmalara sahne olmakla birlikte, savaş üzerine yazılmış birçok yazınsal metnin ortaya çıkmasına da yol açtı. O günlerde Osmanlı İmparatorluğu'nun da savaşa dâhil olması, Ege Denizi ve Karadeniz arasındaki tek geçidin ilk ayağı olan Çanakkale Boğazı'nın iki yakasında Türk ve İngiliz donanmaları arasında, Çanakkale Deniz Savaşları olarak bilinen şiddetli muharebeleri tetiklemişti.

Gelibolu Muharebesi, yoğunluklu olarak, Türkiye'nin Trakya bölgesinin güneyinde bulunan Gelibolu yarımadası üzerinde yaşandı. Birinci Dünya Savaşı sırasında 25 Nisan 1915 ve 9 Ocak 1916 tarihleri arasında, Gelibolu yarımadası İngiliz ve Türk birlikleri arasında tarihin belki de en şiddetli çatışmalarından birine sahne oldu. Gelibolu Yarımadası günümüzde Çanakkale Boğazı olarak bilinen Dardanel'in kuzey yakasında yer almaktadır. Çanakkale Boğazı savaşın müttefiklerinden biri olan Rusya'ya tek deniz yolunu oluşturmaktaydı. Bu deniz rotasını güvenceye almak amacıyla, Rusya'nın müttefiklerinden Fransa ve Britanya askeri bir harekât başlattılar. Ancak bu saldırı geri püskürtüldü. Sekiz ayın sonunda harekât başarısızlıkla son buldu ve işgal güçleri geri çekildi.

Bu sekiz aylık savaş boyunca, kısa adı Anzak olan Avustralyalı ve Yeni Zelandalı askerlerin oluşturduğu birlikleri de içinde bulunduran Britanya ordusu özellikle Gelibolu Yarımadası üzerinde, geçici de olsa bir yerleşke oluşturdu. Evlerinden ayrı olan Avustralyalı ve Yeni Zelandalı asker ve subaylar sürekli olarak günlükler tutarak ve mektuplar yazarak savaşın ve tarihsel olayların kişisel bir bakış açısıyla yazılmış bir

1 Ekim 2013-Haziran 2015 arasında yürütülen 113K105 nolu, "Düşmanlıktan Kalıcı Dostluğa: Türk ve Anzak Askerlerinin Günlüklerinden ve Anlatılarından Kültürel Yansımalar" başlıklı TÜBİTAK Projesi kapsamında, Avustralya'daki Auckland Savaş Müzesi'nde sergilenen günlüklerin sayfalarından çekilmiş fotoğraflar çalışılmıştır.

kaydını tuttular. Böylelikle, kişisel gözlemleri aracılığıyla tarihe bir başka açıdan da ışık tutmuş oldular. Gelibolu muharebeleri sırasında tutulmuş olan Anzak günlükleri yalnızca ikincil tarihsel kaynak değil, aynı zamanda, acımasızca süren çatışmalar sırasında askerlerin kendilerini şiirsel olarak ifade ederek rahatlattıkları birer anı defteri olma işlevi de görmektedir. Kimi Anzak subayları günlüklerinde şiirler alıntılarken, kimileri de kendi şiirlerini yazarak, şiirin lirizmi aracılığıyla savaşın acılarıyla baş etme yolunu seçmişlerdir. Öte yandan onların şiirleri her gün yaşadıkları ölümcül gerçeğin şiirsel birer yansıması değildir. Aynı zamanda savaşın acılarını çok daha çarpıcı olarak anlatan birer metindirler.

Azer Banu Kemaloğlu'nun değindiği gibi, “Gelibolu savaştan sonra bile Anzak askerlerinin hayatında önemli bir yer tutmuştur” (2015: 26). Bu nedenle, sadece savaş sırasında günlüklerine şiirler yazmakla kalmamış, savaştan sonra da yazmaya devam etmişlerdir. Gelibolu “sorunlu bir bölge olarak askerlerin deneyimlerini yazılı olarak kayda geçirdikleri bir yerdir” (Kemaloğlu 2015: 26). Bu günlükler yalnızca savaş alanında yaşananların yazılı kayıtları değil, aynı zamanda askerlerin kendilerini ifade etme yolu olarak da işlev kazanmaktadır. Bu nedenle günlüklerin bazılarında askerlerin adı ve adresi dışında savaş alanına dair hiç bir şey bulunmamaktadır (Kemaloğlu 2015: 27).

Bu nedenle bu çalışma, Anzak askerlerinin günlüklerindeki şiirleri savaşın bireyler üzerindeki etkileri açısından okumayı amaçlamaktadır. Bu şiirler kültürel coğrafya perspektifinden çözümlenmeye elverişli, okuyucuyu coğrafi yapının Anzak askerlerinin zihnindeki savaş algısı üzerinde ne gibi kültürel etkileri olduğunu sorgulamaya davet eden metinlerdir. Anzak askerlerinin günlükleri, yeni tarihselci bir okuma için de oldukça elverişli bir malzeme sunmaktadır. Dolayısıyla günlüklerdeki şiirleri, tarihsel bilgi kaynağı olarak değil, tarihi şiirin konusu olarak kullanan metinler olarak okumak olasıdır. Bu nedenle, bu çalışmada, bu şiirlerin yazılmasındaki temel motive edici unsurlar yerine onların malzemesi olan resmî tarih algısının bireysel gözlemlerle değişip değişmediğinin sorgulanması amaçlanmaktadır.

Auckland Savaş Müzesi'nde sergilenen Anzak günlükleri, Anzak askerlerinin savaşın kaydını tuttuklarının bir göstergesidir. Yazılı kültürün bir parçası olarak, günlük tutma alışkanlığı özellikle olağandışı deneyimleri kayda geçirme işlevi gördüğü için büyük önem taşımaktadır. Günlükler aracılığıyla bu olağanüstü deneyimler, geçmişin birer anısı olarak geleceğe aktarılmaktadırlar. Aynı zamanda, günlüklerde yazılanlar duygusal verilerdir ve onların yıllar sonra yeniden okunması kayıt altına alındıkları andan daha farklı bir çağrışım uyandırabilecekleri anlamına gelmektedir. Anzak askerlerinin durumu göz önüne alındığında, Gelibolu Muharebeleri sırasındaki kısıtlı zaman diliminde, travmalarla dolu deneyimleri hakkında yazdıkları günlükler onları rahatlatmaktaydı, çünkü bu günlükler aracılığıyla sadece deneyimleri yazıya dökmekle kalmıyor, aynı zamanda sevdikleriyle onların yokluğunda bir iletişim kurmuş oluyorlardı. Savaştan söz ederken, aslında yazı yoluyla kendilerine bir terapi uygulamaktaydılar. Böylece yazı, hem iyileştiren hem de rahatlatan bir sürece dönüşmekteydi.

Auckland Savaş Müzesi'ndeki kimi günlüklerde görülmektedir ki, Anzak askerleri günlükleri, tarihi kayda geçirmenin yanı sıra duygusal bir rehabilitasyon amacıyla da kullanmaktaydılar. Bu bağlamda, bu çalışmada incelenen ilk örnek Muharebeci Horace Williams'ın Auckland Savaş Müzesi'nden alınan PR01706 nolu klasördeki notlarıdır. Bu notlarda, Horace Williams deneyimlerini vatanseverliğinin ve yurt özleminin bir göstergesi olarak şiirsel bir biçimde ifade etmektedir. Dizelerinin bazıları kültürel bencillik² örnekleri olarak değerlendirilebilir. Şiirlerinden ilk örnek her dizenin başında alfabenin ilk harfini kullandığı akrostiş bir şiirdir³:

A is Australia the country for me
B stands for bayonet our bright suckersnee
C are our comrades who help make things go
D is our Dugout our “war bungalow”

E stands for Egypt where the boys broke the law
F is for the flag that we're all fighting for
G are the Ghurkas with kybris so bright
H is the Hope that we'll come back all right
(Folder PR01706, Image SAM - 8034)

*A benim ülkem Avustralya
B bıçaklarımızdır parlayan tüfeklerin ucunda
C yoldaşlarımızdır her şeye yardım eden⁴
D delikleridir savaş yuvalarımızın*

*E Mısır 'dır kanunları çiğnediğimiz⁵
F uğruna savaştığımız bayraktır⁶
G Ghurka 'lardır parlak giysili
H ise sağ salim geri dönme ümidi⁷*

2 Kültürel bencillik: cultural solipsism.

3 Günlüklerden yapılan alıntıların çevirileri makalenin yazarına aittir.

4 Yoldaş sözcüğü “C” harfiyle başlayan “comrades” sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

5 Mısır sözcüğü “E” harfiyle başlayan “Egypt” sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

6 Bayrak sözcüğü “F” harfiyle başlayan “flag” sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

7 Ümit sözcüğü “H” harfiyle başlayan “Hope” sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

Graeme Turner bir kültür tarafından üretilen anlatıların bir toplumun kendi hakkındaki görüşünü ve bakış açısını oluşturduğu ve dile getirdiği modeller olduğunu öne sürmektedir (Turner 1993: 20) ancak bu anlatıların “deneyimleri anlamlandırma, boşlukları doldurma ve kültürü kendi kendisine açıklama” (Turner 1993: 9) işlevi de bulunmaktadır. Williams’ın şiirlerindeki dizeler kendisi gibi aynı savaşın zorluklarını ve acılarını çeken arkadaşları için bir milliyet yapısı oluşturma işlevi görmektedir. Williams’ın günlükleri Turner’ın terimleriyle “milli bir kurgu” yaratma girişimi olarak okunacak olursa, bu şiirlerin aynı zamanda “kültürel yapılar” oluşturduğu da görülmektedir (Turner 1993: 9). Böylece, Williams vatansever duyguları güçlendirmeye çalışmakta ve ülkelerinin adının ilk harfini alfabenin de ilk harfi olarak şiirinin ilk dizesine yerleştirerek aynı duyguları arkadaşlarına da yaşatmak amacını taşımaktadır, çünkü Robyn MacCallum’a göre “Avustralya, pek çok sömürgecilik sonrası ülke gibi, ulusal kimlik kavramını tartışmakta” (1997: 102) olan bir ülkedir. Bir Avustralya yurttaşı olarak, ulusal kimliğini oluşturmak adına Gelibolu onun için ilk kez ele geçirdiği bir fırsattır. Bu nedenle, ülkesine karşı duyduğu içselleşmiş bir duygusal bağ, vatanından çok uzaklarda bulunan Gelibolu’da savaşması için temel ahlaki nedenlerden biri haline gelir. “Avustralyalılık” MacCallum’a göre “oldukça problemlili” bir kavramdır çünkü bu kavram “değer ve anlamların kültürel olarak yapılandırılma halidir” (1997: 102). Kültürel değerler ya uzun bir geçmişe sahip yerleşik toplumların geleneksel değerleri olarak ya da bir kimlik arayışının sonuçları olarak bulunabilmektedir. MacCallum’a göre böyle bir ulusal kimlik arayışı “(hem sosyal hem de fiziksel) yer kavramları, mekân ve insan ilişkisiyle ilintilidir ve bu bağlamda, belli sosyal ve doğal coğrafi koşullarda şekillendiği için, bireysel öznellik ulusal kültürel kimlik işlevi görmektedir” (1997: 102).

“C” harfiyle temsil edilen “yoldaşlar” yıkım dolu koşullarda onları biraz daha rahatlatarak bir dayanışma örneği oluşturmaktadır. Burada kültürel bencillik kavramı ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar Gelibolu kendi ülkelerinin özgürlüğü için savaştıkları topraklar olmasa da, Williams hep birlikte uğruna savaştıkları bayrak imgesini kutsallaştırarak, Gelibolu’daki varlıklarına yüce bir anlam yüklemektedir. Böylelikle, kültürel bencillik yoluyla, kendi ulusal ve kültürel bakış açılarından bakıldığında, Gelibolu savaşı haklı çıkarılabilir hale gelmektedir. Bu şiir Williams’ın savaştaki gündelik deneyimlerini ve duygularını anlatmasa da, orada bulunuşuyla ilgili neler hissettiğini göstermekte, ayrıca savaşın yol açtığı korkuları ve acıları hafifletmektedir. Şiirde vurgulanan kahramanlık, özellikle “A” harfiyle nitelenen ülkeye duyulan sevgi, yoldaşlarını yüreklendirme ve onları kahramanlaştırma arzusunun bir göstergesidir. Savaşı haklı çıkaran vatanseverlik ve kahramanlık kavramları eve sağsalim dönmelerinin de kaynağını oluşturmaktadır. Türk topraklarında, yabancı olmalarına rağmen, kültürel bir kimlik oluşturmaktadır. Bu topraklar aynı zamanda onların siyasal bilincini de şekillendirir. Jay Daniel Thompson’ın deyişiyle, “şiir kişisel olanı siyasa dönmeye yardımcı olur” (2011: 1). Ölüme gönderilenler hep gençler ise, siyasi ve tarihi amaçlar çoğu kez bireysel hayatların tahribatıyla sonuçlanmaktadır. Ancak aynı zamanda, çekilen acıların da siyasal olduğu tartışmasızdır. Bu nedenle Williams’ın siyasal bilinci Türklerin

öldürülmesini doğru bulan bir bilince dönüşür, çünkü bu kendilerinin hayatta kalması için gerekli olan bir eylemdir:

Q stands for Question how best to live
When the R is the ration our QM gives
S stands for shells that go screaming o'er head
T are the Turks who will shortly be dead
(Folder PR01706, Image SAM - 8034)

Q en iyi hayat için sorulan Sorudur⁸
R ise akıldır bize QM'in verdiği⁹
S şarapnellerdir başımızdan üstünden uçan¹⁰
T ise Türklerdir çok yakında ölecek olan

Jeffrey Sychterz'e göre şiir "travmaya yakın bir dil kullanır", ve travmatik anılar "tarihsellikten koparılarak" güçlü bir biçimde "düşselleşmiş" hale gelir (Sychterz 2009: 144-5). Williams'ın dizelerinde Türklerin ölümü, MacCallum'un deyişiyle, "tercih edilen bir ulusal kimliğe ait kültürel ve ideolojik kavramların şekillendirdiği bir kimlik anlatısı arayışını başlatan doğal ve sosyal şartlarda bir öznelliğin gelişmesi" anlamına gelmektedir (1997: 102). Onların Türk topraklarındaki varlığı ulusal kimliklerini sorgulamanın başlıca nedeni haline gelirken, ulusal kimliğin inşası, MacCallum'a göre, "mekânın imgeleri ve mekânla insan arasındaki ilişkilerle temellendirilmiştir" (1997: 102). Ancak tuhaf bir çelişkiyle, Anzak askerlerinin kendilerine yeni bir kültürel ve ulusal kimlik oluşturmalarına olanak veren Türk kültürel coğrafyası olmuştur.

Mısır da Anzak askerlerinin hayatlarında en az Gelibolu kadar önemli bir yer tutmaktadır. Dardanel'e yolculuklarında durak yerleri olan Mısır'da beklemedikleri güzelliklerle karşılaşır ve olağanüstü deneyimler yaşarlar. Yabancılığıyla, yeryüzü şekilleriyle, bitki örtüsü ve etnik çeşitliliğiyle, Mısır onlar için unutulmaz bir yer olur. Horace Williams günlüklerinde Er E. W. Wyatt'ın Mısır üzerine yazdığı "Güzel Mısır" başlıklı şiirinden alıntı yapar:

8 Soru sözcüğü "Q" harfiyle başlayan "Question" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

9 Akıl sözcüğü "R" harfiyle başlayan "ration" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

10 Şarapnel sözcüğü "S" harfiyle başlayan "shells" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

Land of camels, land of sand
Of small canals & palm trees grand
Scattered there on every hand
Egypt

Land of Arabs, 'Gibs & Greeks
Land of guides – the living sneaks –
Land of which the Bible speaks
Egypt

...

Land of silence, land of sin
Land of man with sunburnt skin
Where pickets run drunk soldiers
Egypt

(Folder PR01706, Image SAM - 8038)

*Develerin ülkesi, kum ülkesi
Kanallar ve dev palmye ağaçları
Her yere yayılmış
Mısır*

*Arapların, Yunanların ülkesi
Rehberlerin – yaşayan sırların –
İncil'in bahsettiği ülke
Mısır*

...

*Sessizliğin ülkesi, günahın ülkesi
Güneş yanığı tenli adamların ülkesi
Nöbetçilerin sarhoş asker kovaladığı
Mısır*

E. W. Wyatt'ın şiirinden Williams'ın yaptığı alıntıda, Mısır toprakları ve manzarasının tasvirlerinde “develer ülkesi, kumlar ülkesi”, kanallar ve palmye ağaçları” ya da “Arapların ülkesi” gibi ifadelerle oryantalist bir yaklaşım öne çıkmaktadır. Uzak vatanlarından Mısır'a gelen Anzak askerleri kendilerini hiç bilmedikleri topraklarda bulurlar. Develer, palmye ağaçları ve kumlar içinde, tatil kartpostallarını andıran bir manzarada, askeri harekâta katılmak için Gelibolu'ya gönderilecekleri günü beklemektedirler. Ancak Mısır'daki geçici ikâmetgâhları, oryantalist imge ve arzuları canlandırmaktadır. İncil'de bahsi geçen “sessizliğin ülkesi” “günah ülkesi”ne dönüşür. “Sarhoş askerler” ülkenin imajını İncil'de adı geçen topraklar imajından uzaklaştırmaktadır. Bu nedenle, Mısır'daki askeri kamp sadece Gelibolu'ya gönderilecekleri günü bekledikleri bir yer değil, aynı zamanda keyifli vakit geçirdikleri bir yerdir. Tenlerinin güneşten bronzlaştığı, içki içip eğlendikleri bir ülkedir. Dolayısıyla “Güzel Mısır”, savaşın duygusal ve dokunaklı deneyimlerini anlatan bir şiir değil, savaş öncesi yolculuklarında yaşadıkları deneyimleri anlatan bir şiirdir. Bu şiirin önemi, savaşın kederini ve vatanlarına duydukları özlemi dile getirmesinde değil, askere alınmanın onlara dünyanın başka yerlerini görme ve oryantalist deneyimler yaşama fırsatı verdiğini göstermesinde yatmaktadır.

“Arthur Yatağa Gittiğinde” şiirinde, Williams vatansızlık düşüncesine geri döner ve Arthur yatağa gittiğinde yaşaması gereken güveni öne çıkararak savaşa katılmalarını haklı göstermektedir:

We are fighting for our country
Our home folk let us so
We've left our home for trenches
You see we didn't know
And though the days are weary
With little bright ahead
There's always some excitement
When Arthur goes to bed.

(Folder PR01706, Image SAM - 8039)

*Vatanımız için savaşıyoruz
Memleketteki ailelerimiz öyle izin verdi
Siperlere gelmek için evlerimizi terk ettik
Görüyorsun bilmiyorduk
Ve günlerimiz yorucu da olsa*

*Önümüzde az bir umut ışığıyla
Her zaman var bir heyecan
Arthur gidince yatağa.*

Yukarıdaki kıta askere alınmanın yarattığı çelişkili duyguları bir araya getirmektedir. Bir yandan “vatanlarındaki aileleri” böyle istediği için savaştıklarına inanırlarken, öte yandan “bilmedikleri” siperler için evlerini terk edişlerini sorgulamaktadırlar. Kıta bir “heyecan” ile son bulmaktadır, çünkü geride bıraktıkları yurdu Arthur simgelemektedir ve Gelibolu savaşına katılmaları ancak Arthur’un rahatça yatağına gitmesi ile haklı çıkarılabilmektedir. Bir başka deyişle, harekâta katılımları, vatanlarındaki rahat hayatın onların burada çarpışmalarına bağlı olduğu fikriyle haklılık bulmaktadır. Ne var ki, bu fikir ikna edici olmaktan uzaktır çünkü şiirin bir başka kıtasında, Gelibolu’daki askerleri temsil eden bir başka Arthur’a değinilmektedir:

With waterproofs he’s made himself
A kind of sleeping bag
Though of the way he wriggles in
There’s nothing much to brag
And now with blanket wrapped around
And feet tied up as one
You think, he’s nearly finished
But Lord, he’s just begun.
(Folder PR01706, Image SAM - 8041)

*Kendi yaptığı su geçirmez
Bir çeşit uyku tulumuyla
Kıvrılıp içine girse de
Övünülecek hiçbir şey yoktur
Ve şimdi sarındığı battaniye ile
Ve ayakları tek ayak gibi birbirine bağlı
Sanırsın, neredeyse bitmiş işi*

Fakat Tanrım, her şeye yeni başladı.

Arthur siperlerde kendi yatağını kendisi hazırlayan genç bir Anzak askeri olarak çıkar karşımıza yukarıdaki kıtada. Evindeki rahat yataktan yoksundur ve kendi uykumu tulumunu kendisi yaparak battaniyesine sarılmaktadır. Şiirin son kıtasında, Arthur'un ölümü mecazi olarak yatağa girmesiyle anlatılmaktadır:

And now he wants his great coat
A smile is shared by each
It suddenly dawns on him
It hangs just out of reach
He sits him up & glares around
And each man hides his head
A spring, a jerk, a smothered curse
And Arthur's gone to bed.

(Folder PR01706, Image SAM - 8042)

*Ve şimdi paltosunu istiyor
Bir gülücük paylaşıyor herkesçe
Aniden şafak söküyor üstüne
Ulaşılmaz bir yerde asılı kalıyor
Oturtuyor onu ve göz atıyor çevreye
Adamların her biri gizliyor başlarını
Bir pınar, bir titreme ve boğazı düğümlenmiş bir küfür
Ve Arthur artık yatağa gitti.*

“Arthur Yatağa Gittiğinde” şiiri vatansever gururu savaşın kederine dönüştürmektedir. Evdeki “Arthurlar” rahat yataklarında uyurlarken, siperlerdeki “Arthurlar” kendi yaptıkları su geçirmez uyku tulumlarında uyumaktadırlar. Horace Williams'ın günlüklerine aldığı şiirlerdeki dizeler vatanseverlikten Gelibolu harekâtı için askere alınmanın eleştirisine uzamaktadır. Tarihsel olaylar hakkındaki bireysel bakış

açısını şiir aracılığıyla anlatırken, Williams aynı zamanda savaşın güçlükleri hakkındaki alternatif görüşlerini de ifade etmektedir. Bu bakış açısı, Homer'in İlyada'sında, şairin sadece Truva savaşının epik öyküsünü yazmakla kalmayıp, aynı zamanda Akhilleus'un ölümünü hazırlayan olayları anlatışını da andırmaktadır. Aynı şekilde, Williams, binlerce yoldaşının ölümüne de gönderme yaparak, Arthur'un ölümünü tasvir eder.

Bir başka örnekte ise, Williams Amerikan İç Savaşı'nın en ünlü sloganlarından birini "özgürlüğümüz için savaşıyoruz" sloganını askeri bir marşın nakarat kısmında kullanır:

We're fighting for liberty for freedom
For six bob a day we're chasing the hun
We'll stand back to back neath the old Union Jack
And show the world what Australia has done.
(Folder PR01706, Image SAM - 8035)

*Özgürlük için savaşıyoruz, hürriyet için
Günde altı şiline barbar kovalıyoruz
Sırt sırta verip Union Jack'in¹¹ altında duracağız
Ve dünyaya Avustralya ne yapmış göstereceğiz.*

Bu askeri marş, Avustralya'nın hala Britanya İmparatorluğu'nun bir parçası olduğu ve onun bayrağı altında durduğu fikrinin bir göstergesidir. Yine de, bu duruş askerlerin savaştığı süre boyunca günlük gelirlerini gösteren "günlük altı şilin" ile sağlanmaktadır. Marşın sözleri Amerikan İç Savaşı'nda olduğu gibi, uğruna savaştıklarına inandıkları özgürlüğü sorgulamaktadır. Yeniden MacCallum'a dönecek olursak, "Avustralyalılık" oldukça problemlili bir terim olduğu için ulusal ve kültürel değer ve anlam inşasına ihtiyaç duymaktadır (1997: 102). Williams Union Jack'i birleştirici kültürel değer olarak kullanmakta ve bu bayrak aracılığıyla ulusal bir kimlik inşa etmektedir. Bununla birlikte, Gelibolu gibi bir yerde bu marşın kullanılması önemlidir, çünkü aslında Avustralya'yı özgürleştirmeyecek bir özgürlük için savaşıyorlardı. Amerikan İç Savaşı'na gönderme yapıyor olsa da, savaşın vatanseverlik yönünü azaltan günlük ödemeye yaptığı referans şarkının anlamındaki çelişkileri yoğunlaşmaktadır.

Bir başka şiir içeren günlük Teğmen T. P. Chataway'in notlarında görülmektedir:

11 Büyük Britanya bayrağı.

Where drifting clouds cast shadows o'er the sand
Perturbed not by earthly the sun's that glow
For their brief moment. Napoleon's band,
Ceaser and Athony's lie low!
And time – whose shining disc their glories lit,
Unheeding through the azure blue does flit.
(Folder MSS652, Image SAM – 6253)

*Kumun üstüne gölgeler yağdığı yerde başıboş bulutlardan
Dünyevi kaygılar yok, güneş parlar aralarından
Onların kısa araları için. Napolyon'un bandosu,
Sezar ve Anthony'ninki daha aşağıda yatar!
Ve zaman – parlak yuvarlağı zaferlerle aydınlanan,
Aldırışsız geçer gider gökyüzünün mavileri arasından.*

Chataway'in şiir dolu günlüğü de “gölgeler yağdıran” bulutlar imgesini öne çıkararak savaşın korkunç ve kasvetli atmosferini yansıtmaktadır. Bununla birlikte, bulutların gölgesi “zafer”le aydınlanacak ve bu zafer savaşın kasvetli, mutsuz ve umutsuz havasını ışıldayan ve umut veren bir havaya dönüştürecektir.

Thomas Percy'in “Anzak Ruhü” şiirinin daktilo edilmiş hali 49 sayfa uzunluğundadır ve Gelibolu'da savaşan askerlerin ruh halini anlatan epik bir şiirdir. “Anzak Ruhü” hem üslubu, hem de teması açısından Homer'in İlyada'sını andırmaktadır. Bu epik şiir, aynı zamanda Anzak askerlerinin duygusal durumlarının derinlikli analizini aktarması bakımından öne çıkmaktadır. “Anzak Ruhü”nun önemi, zaferler ve vatanseverlik duyguları yerine savaşın sebep olduğu acıları, kederi ve gözyaşını vurgulamasında yatmaktadır.

Anzak günlüklerindeki şiirler sadece Anzak askerlerinin kendi yazdıkları şiirlerden oluşmamaktadır. James Sugget Hagan'ın notlarının bulunduğu klasörde, Anzak Anma Gününde okunmak üzere oğlu James F. (Jim) Hagan tarafından kendisi için yazılan ve daha sonra, Temmuz 1970'de Kanada Lejyoner Dergisi'nde yayımlanan bir şiir bulunmaktadır:

Lest we forget

The glorious dead of every age
Whose blood is passing dry on History's page;
(Their memory lingers yet)
Let us waver not a fraction
Turn their ideals into action
Lest we forget.
(Folder MSS1274, Image SAM – 6007)

*Biz unutmayalım diye
Her çağın şanlı şehitleri
Kuru akar Tarih sayfalarında kanları;
(Yine de hala canlıdır hatıraları)
Bir an bile duraksamayalım
Fikirlerini geçirelim eyleme
Biz unutmayalım diye.*

Hagan'ın şiiri, Horace Williams'ın şiirlerine benzer bir şekilde, vatansever duygularla savaşmaya cesaretlendirme, şehitleri övme ve şan verme işlevi görmektedir. Doğal olarak Hagan savaşta kayıpları ve onların verdiği acıyı vurgulamamakta, vatanda geri kalanlar için savaşta kan dökenlerin unutulmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Başka kültürlerde de örnekleri görülen vatansever şiirlerde de olduğu gibi, Hagan bu şiiriyle Anzak askerlerinin anlarına görkemli bir katkı sunmakta ve şehitleri onurlandırmaktadır.

Anzak bakış açısıyla Çanakkale Savaşlarının bir dökümü olarak Anzak günlükleri, resmî tarih kayıtlarında bilinmeyen ayrıntılar sağlamaktadır. Hem Türkler hem de Anzaklar için en önemli tarihsel, duygusal ve ulusal deneyimlerden biri olan bu savaş hiç şüphesiz her iki ülkenin tarihinde de en önemli kilometre taşlarından birini oluşturmaktadır. Günlükler, her iki taraftan da sıradan askerlerin birbirleriyle dostluklar kurduğunun, birbirlerini ilk kez gördüğünün, belki de onları bir başka kültüre ve dile bu denli yaklaştırdığının kanıtını sunmaktadır. Williams'ın bu günlüklerdeki şiirleri, her iki taraftan da gençlerin acılarını bir araya getiren lirik bir savaşa dönüşmüş olan bu askeri harekât hakkında, onun şiirsel bir dille yakınmaları olarak okunabilir.

Dolayısıyla şiir, hem vatan özlemine ve ölüm acısını seslendiren, hem de askerleri

savaşmak için yüreklendiren bir işlev kazanmaktadır. Günlüklerdeki lirizm, politikacıların deklarasyonları yerine bireysel bakış açıları sunarak savaşı hem tarihsel hem de siyasi açıdan eleştirmek için kullanılmaktadır. Gelibolu'daki Anzak askerlerinin şiirleri ise, içinde buldukları savaşın duygusal bir yansımasıdır. Günlüklerdeki şiirlere ilham veren Gelibolu Savaşlarının güçlü duygusal etkisidir. Şiddetli çatışmalar ve açıklaması güç siyasi emeller bireysel hayatlar üzerinde yıkımlara ve savaşa karşı insani tepkilere yol açmıştır, çünkü karşı tarafın da birkaç adım ötedeki siperlerde aynı acıları çektiğine tanıklık ettikleri bu savaş her iki kültür için de lirik bir savaşa dönüşmüştür.

KAYNAKÇA

Kemaloğlu, A.B. (2015). "From Hostility to Lasting Friendship: A Study of the Anzac and Turkish Soldier's Personal Narratives". In Çelikel, M. A. & Taniyan, B. (ed.) *English Studies: New Perspectives*. Newcastle Upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing. 24-35.

Lt. T. P. Chataway. MSS652. AM Auckland.

MacCallum, R. (1997). "Cultural Solipsism, National Identities and the Discourse of Multiculturalism in Australian Picture Books", *ARIEL: A Review of International English Literature*, 28:1, 101-16.

Percy, T. MSS1173. AM Auckland.

Pt. James Sugget Hagan. MSS1274. AM Aucland.

Sig. Horace Williams. PR01706. AM Auckland.

Sychterz, J. (2009). "Scarred Narratives and Speaking Wounds: War Poetry and the Body", *Pacific Coast Philology*, Vol. 44, No. 2, "Violence and Representation", 137-147.

Thompson, Jay Daniel. (2014). *Seasons of Doubt and Burning*. Text Review. http://www.textjournal.com.au/april11/thompson_rev.htm Retrieved on 03.04.2014.

Turner, G. (1993). *National Fictions*. Sydney: Allen and Unwin. 1993.